

Андрей Платонов

ЗВЕЗДНАТА ПУСТИНЯ

РАЗКАЗИ • ФАНТАСТИКА • ПРИКАЗКИ

София, 2022

АНДРЕЙ ПЛАТОНОВ

Об искусстве; Повесть в письмах; Любовь к родине или Путешествие воробья; В полях; Волчок; Странники; Разноцветная бабочка; Усомнившийся Макар; Московское общество потребителей литературы; Поэма мысли; Жажда нищего; Невозможное; Сатана мысли; В звездной пустыне; Железная старуха; Волшебное кольцо; Солдат и царица; Иван Бесталанный и Елена Премудрая; Жадный богач и Зиннят-агай; Кто сильнее; Молодой охотник; Озорный кот; Морока. Собрание сочинений т. 1 – 8 т. М.: Время, 2011; Андрей Платонов. Я прожил жизнь. Письма [1920–1950 гг.] – М.: АСТ, 2013. Записные книжки. М.ИМЛИ РАН, 2006.

© Издательство „Изток-Запад“, 2022

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Огняна Иванова, подбор, превод и послеслов, 2022

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2022

ISBN 978-619-01-1137-5

АНДРЕЙ ПЛАТОНОВ

ЗВЕЗДНАТА ПУСТИНЯ

РАЗКАЗИ • ФАНТАСТИКА • ПРИКАЗКИ

Подбор, превод от руски и послеслов
Огняна Иванова



Съдържание

За изкуството	7
Повест в писма (<i>Предисловие на събрания писмата</i>)	9

РАЗКАЗИ

Любовта към родината или Пътешествието на врабеца (<i>Приказна случка</i>)	15
В полята	26
Вълчо	28
Скитници	32
Пъстра пеперуда (<i>Легенда</i>)	34
Усъмнилият се Макар	43
Московското дружество на потребителите на литература (МДПЛ) (<i>Бележки на хроникъора</i>)	62
Поема на мисълта	68

ФАНТАСТИКА

Жаждата на нищия	73
Невъзможното	80
Сатаната на мисълта	92
Звездната пустиня	102
Желязната старица	110

ПРИКАЗКИ

Вълшебният пръстен	119
Войникът и царицата.....	131
Иван Загубеняка и Елена Премъдра.....	139
Алчният богаташ и Зинят агай.....	150
Кой е по-силен	152
Младият ловец.....	154
Пакостливият котак.....	157
Костелив орех.....	161
Послеслов (<i>Огняна Иванова</i>).....	169

За изкуството

Така, както във всекидневния, делничен живот на хората денят се сменя с нощ, а периодът на активност – с период на покой, така и в човешкия живот – в най-висшето му значение, когато е достигнал своите върхове – в пламенните, проникваща в смисъла на нещата усилия на разума се появяват подобни периоди на напрежение и на отмора.

Отмората, покоят на духа – онзи момент, когато духът съзерцава самия себе си, своето съвършенство и своята идеална хармония – представляват изкуството... Изкуството – това е животът на *разума*, ограничен от самия себе си в своята поклащаща се бездна, когато той – и в цялата природа, и в целия космос – вижда само самия себе си, вижда отражението на своята велика същност. Затова изкуството е такава безкрайна радост, такъв химн на възторга под надвесените небеса... Та нали всички стихии, всички могъщи сили на Вселената замлъкват, когато в тях се отразява в цялата си все по-голяма красота освободеният човешки дух; когато с безмълвните си, прозрачни и пробождащи лъчи той осветява тъмата, а ние, съзерцаващите, неимоверно ликуваме и виждаме навсякъде онова, което виждаме в себе си? Свикваме с всичко, което ни е се струвало хаос; уверяваме се, че около нас има само братя, хора, които ни обичат, които *очакват* нашия поздрав, ласките ни и нашето внимание – всичко това изкуството дава на нашия дух, съзерцаващ себе си в космоса...

Ако животът, в победния си устрем и движен все напред и напред от разума, е океан, в който бушуват урагани, то изкуството е същият този живот, същият този океан, но океан, който е утихнал преди настъпването на вечерта, когато цялата мръсотия се е утаила на дъното и пронизван от слънцето, той открива на всеки търсец взор вълшебните дълбини с техните милиарди живи същества, със застиналите неподвижно корали и приказките за неразкрити тайни – цялото прекрасно и съкровено лице на трепетния млад живот...

Изкуството – това е прекрасният сън на разума, който сякаш е постигнал всичко и се е възцарил над всичко. Хармония, съвършенство и истина – всичко е тук... Изкуството – това е идеалът на моето Аз, осъществен в безпределния хаос на онова, което наричат свят.

Повест в писма

Предисловие на събралия писмата

Според мене стига да съберем писмата на хората и да ги публикуваме, ще се получи нова литература от световно значение. Литературата, естествено, се дължи на наблюденията върху хората. А къде можем да ги наблюдаваме най-много, ако не в писмата?

Винаги съм обичал пощата – тази приятна и устойчива бюрократична институция, с огромно внимание и като свещенодействие пренасяща картичка с три поздравителни думи през климата и през пространството, които неистово се съпротивляват.

Три неща са ме смайвали в живота: далечният път през притихналото руско поле, вятърът и любовта. Далечният път е като примамливото, пълно с жив исторически смисъл съществуване, с пейзажи от света, който е насреща ти, и с пътешествия.

Вятърът е като вестител на неспокойната Вселена, духащ в откритото лице на неуморния пътник, галещ като диханието на любимия човек, противопоставящ се на крачещия и превръщащ изнурената кръв в радостна влага.

И накрая – любовта, рана в сърцето ни, която ни прави умни, силни, странни и забележителни същества.

Далече съм от това да подхождам теоретично към такива неща. Изпълнен съм със съпричастност към тях и като гледам чуждата кореспонденция и се наслаждавам на увлечения, които са далече от моето тяло, страстта да бъда съмишленик, „съучастник“ и дълбоко заинтересован ме кара да убивам живота, който би могъл да постигне повече.

С какво ангажира любовта вниманието и интереса на страничния наблюдател? Със своето просто и недооценено качество: с искреността. Това сближава любовта с работата (от създаването на симфония до градежа с тухли) –

и за едното, и за другото е нужна искреност, сиреч – пълна съгласуваност в действията на външното и вътрешното природно устройство, иначе любовта ще се превърне в трезво извършвана подлост, а тухлите ще започнат да падат от стените и къщата ще се срути. Природата е безпощадна и изисква да бъдат откровени с нея. Любовта е мярката, даряваща живот на хората, но въпреки всичко тя представлява сексуалност в много малка степен. Любовта е страшно проникателна и всеки от обичащите вижда другия докрай с всичките му недостатъци, но не спестява обожанието си.

Любовта изобщо не е притежание. Вярно е, че може би бракът – това социално приложение на любовта – означава притежание и е следствие от някакви материални отношения между хората. Но любовта, като всяка природна стихия, може да има и друго приложение. Също както електричеството, тя може да убива, може да свети над главите и да топли човечеството.

Разбирате, че и любовта, както електричеството, няма нищо общо със случая. Тя не е институция. Въпросът е в това кой как я използва, или – по-скоро – кой е заслепен от нея.

Не казвам, че намерих включените по-долу писма „в стара кошница под един счупен креват“, в кошче за боклук в клуба, на тавана или ми бяха оставени от починал роднина. Няма такова нещо. Тези писма са истински. Кореспондентите са живи и водят някъде потаен, щастлив живот, който обаче по съвместителство е пълен с обществена дейност от много голям мащаб. Но това не е толкова важно.

Не съм поправял писмата и не всички те са налице. Много са се изгубили и не стигнаха до мене. От тези писма е ясно, че любовта съществува, че тя ту сияе, ту се лее с черната кръв на страстта, ту страда от яростна ревност, ту глухо мърмори и се отрича от себе си. Виждате как се лута вътрешно силният човешки организъм, как бушува затворената в него жива сила, стремяща се да излезе навън и да твори; и колко рязко го отклоняват жестоките насрещни стихии.

Любовта извънредно много прилича на обикновения живот. Но има такава голяма разлика! Вероятно отначало любовта се отличава от живота само количествено, обаче по-късно това количество преминава в качество и по принцип подчертава разликата между любовта и живота.

В края на краищата не зная какво представлява това. Все пак вижте колко забележително е като явление! Не е по-маловажно от вятъра и от пътя.

Там, където не се сдържах, сложих известни сведения и за себе си.

Тук аз не съм автор, не съм „съчинител“. Аз съм, така да се каже, платонически съучастник на тази любов – може би защото съм лишен от нея и сядам на масата за обед пред чужда паница.